

FOREDRAG PÅ ÅRSMØTE I DEN NORSKE BANKFORENING OM
REGJERINGENS ØKONOMISKE POLITIKK OG KREDITTPOLITIKKENS
PLASS I DENNE

I Innledning

La meg først få takke for anledningen til å komme hit i dag for å drøfte Regjeringens økonomiske politikk og kredittpolitikken. Vi har etter min mening et godt og konstruktivt samarbeid med Bankforeningen, bl.a. gjennom De kredittpolitiske samarbeidsorganer. Men det er verdifullt for oss å få de ordinære kontaktene supplert med en mulighet som denne til å diskutere aktuelle økonomiske og kredittpolitiske spørsmål mer generelt, og med foreningens mange medlemmer.

II Den internasjonale økonomiske utvikling

Det er nå klare tegn til at den internasjonale nedgangs-konjunktur som startet for ca. tre år siden er over for denne gang. Det er all grunn til å regne med at oppgangen i USA har startet, og de siste anslag peker i retning av en vekst i BNP på 4-5 pst. i løpet av 1983 og 1984. Også i Vest-Europa er det positive tegn, selv om vi må regne med klart mer moderat vekst her, i et hvert fall i inneværende år. Alt i alt tyder de siste opplysninger på at veksten i BNP i OECD-området kan bli i størrelsesorden 2 pst. i år og 3 pst fra 1983 til 1984.

Inflasjonen har falt sterkt i den senere tid, selv om den fortsatt varierer mye mellom de ulike industriland. Utsiktene til en stabilisering av prisstigningen eller endog ytterligere fall i en del land, skulle redusere faren for nye raske tilbakeslag i konjunktorene. Det skulle også øke handlefriheten i den økonomiske politikken for de land som har fått prisstigningen under god kontroll.

Men dette betyr dessverre ikke at problemene er løst og at vanskelighetene er over. Arbeidsløsheten er skremmende høy og fremdeles stigende i mange land. Det er også fortsatt noe usikkert hvor sterk oppgangen egentlig vil bli, og hvor lenge den vil vare. Og det synes klart at vi i alle tilfelle står overfor mer grunnleggende problemer i den vestlige verdens økonomiske systemer, som har utviklet seg over lang tid og som må løses hvis vi skal få til en sterkere økonomisk vekst og en reduksjon av arbeidsløsheten på mer varig basis. At strukturproblemer er verre i sosialistiske økonomier er i denne forbindelse en mager trøst.

I ti-året frem til 1973 utgjorde arbeidsløsheten i industrilandene ca. 3 pst. av samlet arbeidsstyrke. Med de foreliggende utsikter kan arbeidsløsheten i OECD-området anslås til vel 9 pst. av arbeidsstyrken i år og ca. 9 1/2 pst. til neste år. Situasjonen og utsiktene er imidlertid svært forskjellig i de ulike land. I Europa er det fare for at arbeidsløsheten kan fortsette å øke til over 11 pst. neste år, det vil si betydelig høyere enn i USA.

Dette er i korthet bakgrunnen for det initiativ den norske regjering har tatt i OECD, et initiativ som har fått generell støtte fra de andre nordiske land.

Hovedsiktemålet bør etter vårt syn være en internasjonal økonomisk politikk som utnytter den konjunkturoppgang som nå avtegner seg til at vi kan få til sterkere og mer varig økonomisk vekst, slik at den høye arbeidsløsheten kan reduseres så det monner.

Det er viktig at en slik politikk gjennomføres på en samordnet måte i flere land samtidig. Erfaringene viser at hvis ett land skulle gjøre dette alene, vil det lett komme opp i vanskeligheter. Den sosialdemokratiske regjeringen i Frankrike har som kjent høstet forutsigelige, men dyrekjøpte erfaringer av denne art.

En samordnet politikk for å skape økonomisk oppgang betyr imidlertid ikke en anbefaling til alle land om å stimulere sin økonomi. Det er helt nødvendig med et differensiert opplegg, avhengig bl.a. av inflasjon- og kostnadsutviklingen i det enkelte land.

En del norske politikere synes å henge fast i forestillingen om at problemene i verdensøkonomien kan løses nokså enkelt ved økte offentlige utgifter og offentlige utlån samt andre tiltak for å øke etterspørselen, og at det er mindre viktig om det fører til større prisstigning. Men i vår tid er ikke forsterket prisstigning et alternativ til, men en årsak til arbeidsløshet. Inlfasjonen driver rentenivået oppover, og skaper omveltninger på valutamarkedene og problemer for

verdenshandelen og all langsiktig planlegging i næringslivet, med den følge at arbeidsløsheten øker. Disse lovmessigheter, som virker raskere nå enn før, gjør det nødvendig at alle land til enhver tid legger vekt på å holde pris- og kostnadsstigningen nede - nettopp for å hindre ny krise og arbeidsløshet. Derfor må økt etterspørsel gjennomføres med måtehold, og bare som en del av en politikk som letter økt produksjon.

Lav etterspørsel fra ikke-OECD-land er en viktig grunn til den svake økonomiske vekst i OECD-landene. Det er de ikke-oljeproduiserende utviklingsland som lider hardest under den internasjonale økonomiske stagnasjon. Særlig i en situasjon med betydelig ledig kapasitet i mange OECD-land kan en politikk som øker strømmen av finansielle ressurser fra OECD-landene til utviklingslandene være fordelaktig - både for disse landene og for industrilandene selv. De økte kvoter som nettopp er vedtatt av IMF er derfor et skritt i riktig retning. Regjeringen vil i UNCTAD og OECD arbeide for at det blir tatt nye skritt for å styrke u-landenes stilling.

III Den økonomiske politikk i Norge

Hva så med vår egen situasjon og politikk?

Det er klart at den er preget av det siste internasjonale konjunkturtilbakeslaget. En sterkere vekst internasjonalt vil også være avgjørende for våre egne muligheter til å bekjempe arbeidsledigheten.

Vi kan imidlertid ikke i lengden unngå å merke virkningene av den økonomiske politikk som har vært ført i Norge i de siste 8-10 år. Den fortsatt høye inflasjons- og kostnadsvekst i Norge er i tillegg en viktig begrensning for vår egen handlefrihet. Selv om prisveksten de siste 12 måneder er redusert til vel 9 pst. mot hele 13,6 pst. i 1981, er prisstigningen fortsatt 4-5 prosentenheter høyere enn gjennomsnittet for de land vi konkurrerer med. Vår konkurransevne målt ved utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet er ved inngangen til 1983 svekket med om lag 30 pst. siden 1970.

Dette er en hovedårsak til at den registrerte arbeidsløsheten i Norge har økt trendmessig fra under 1 pst. av arbeidsstyrken i 1973/74 til om lag 3 1/4 pst. i første kvartal i år (når en korrigerer for normale sesongsvingninger). Dette er riktignok langt bedre enn gjennomsnittet for våre handelspartnere hvor ledigheten er på 9 pst. Men utviklingen er foruroligende. Om lag 50 pst. av økningen i antallet registrerte ledige det seneste året har funnet sted i yrkene industri, bergverk og sjøfart. Dette er yrker som i stor grad må sies å være påvirket både av den internasjonale nedgangskonjunktur, som nå har vart i tre år, og vår egen konkurransevne. I tillegg kommer ingvirkningene av den svake utviklingen i industri og berverk m.v. på andre deler av næringslivet.

Behovet for å dempe kostnadsveksten og å bedre konkurransevnen understrekes av den avskalling en kan frykte i industrisyssetningen. Tall fra Industri-

statistikken viser at i 1980 var 55 000 industriarbeidsplasser i bedrifter hvor lønnskostnadene var høyere enn verdiskapningen (bruttoproduktet), dvs. den verdi som skapes av innsatsfaktorene arbeid og kapital. Ytterligere 100 000 arbeidsplasser var i bedrifter der lønnskostnadene utgjorde 80-100 pst. av bearbeidingsverdien. Allerede i 1980 var altså 150 000 industriarbeidsplasser i en slik meget utsatt stilling. Når så bedrifter uten lønnsomhet og reserver møter en verdenskrise, er det for sent å bli forbauset over at det blir mer arbeidsløshet. Dette gjør kampen mot arbeidsløsheten til en hovedsak, og det understrekes at det viktigste i kampen mot arbeidsløsheten må være arbeidet med å styrke konkurransevnen.

Også den svake og usikre utviklingen i oljeprisene understreker nødvendigheten av vekst i vår tradisjonelle økonomi. Det vil i de nærmeste årene ikke skje noen vesentlig økning i norsk olje- og gassproduksjon. Produksjonen antas ikke å øke før en gang etter 1985, og en har tidligere overvurdert fremtidige produksjonsanslag. Man kan heller ikke se bort fra at ytterligere fall i oljeprisene, er en av de muligheter man bør være forberedt på, selv om de for tiden synes å ha stabilisert seg på det nåværende nivå. Dollarkursen ligger i øyeblikket fortsatt høyt, men også her er utviklingen i tiden fremover usikker. Oljeinntektene gir således ikke lenger forsvarlig grunnlag for noen ekspansjon i offentlig etterspørsel. Det er skremmende å se hvorledes mange som burde føle medansvar for landets økonomi bare lukker øynene for de kraftige signaler om at oljen ikke

kan skaffe alle de pengene som de har regnet med. Men denne situasjon gjør det enda mer nødvendig med vekst i vår tradisjonelle økonomi.

Samtidig med at vi tar initiativ for å endre den økonomiske politikk som føres internasjonalt, har Regjeringen tatt viktige skritt for å tilpasse sin egen politikk i lys av endrede internasjonale utsikter og for å bekjempe arbeidsløsheten her hjemme.

Men arbeidsledigheten ville ha vært vesentlig større dersom ikke Regjeringen helt siden den overtok hadde lagt opp en politikk for å styrke utsatte arbeidsplasser. Viktigst her er kampen mot inflasjonen, som har ført til lavere prisstigning. Mindre vekst i offentlige utgifter har samtidig skaffet rom for lettelser i bedriftsbeskatningen, og for støttetiltak til særlig utsatte industrigrener og andre næringer. Bremsing av skattene for personer minsker behovet for lønnstillegg i forhold til hva det ellers ville vært, og er derfor også et bidrag til å styrke konkurransevne og arbeidsplasser. Opprydding i produktivitetshemmende lover og forskrifter er nødvendige for å ta bort bremsen for produktive tiltak. Arbeidet for høyere produktivitet er en viktig del av kampen for bedre konkurransevne.

Hovedproblemet vi står overfor på arbeidsmarkedet er altså som nevnt manglende utenlandsetterspørsel, for høye kostnader, for lav produktivitetsvekst og for lite omstilling til lettere salgbare produkter.

Problemer på arbeidsmarkedet som skyldes manglende lønnsomhet i bedriftene og strukturelle forhold, kan ikke løses ved å øke den offentlige innenlandske etterspørsel. Det viktigste bidrag fra vår egen politikk vil være kostnadsmoderasjon og styrket konkurranseevne i de næringer hvor problemene foreligger. På kort sikt vil gjennomføringen av årets inntektsoppgjør her være viktig. LO-NAF-oppgjøret peket i retning av en lønnsvekst fra 1982 til 1983 på 7-7 1/2 pst., avhengig av utviklingen i lønnsglidningen i dette området. La meg benytte anledningen i denne forsamling til å anmode om at hensynet til konkurranseevnen og sysselsettingen legges til grunn for oppgjørene også i de næringer som er mer skjermet fra konkurranse. Dersom slike næringer gir større tillegg enn i de mer konkurranseutsatte, vil det uvegerlig smitte over senere, og undergrave arbeidsplassene. Mer generelt er det av betydning å få til endringer i selve inntektsdannelsen og at inntektsøkninger knyttes nærmere til produktivitetsutviklingen.

Samtidig med at man arbeider for å bedre konkurranseevnen, satser vi meget på bedriftsintern opplæring og andre former for arbeidsmarkedstiltak, slik at nødvendige omstillinger i industrien, i størst mulig grad kan skje uten tilsvarende økning i den registrerte ledigheten. Det er vedtatt en beredskapsplan for arbeidsmarkedstiltak på i alt 850 mill. kroner i 1983. Dette beløp skal bl.a. dekke utgiftene til oppstartingen av det program Regjeringen foreslår for midlertidige arbeidsplasser i kommunene og fylkeskommunene.

Videre søker vi gjennom den økonomiske politikk å holde oppe aktivitet og sysselsetting i de yrker som er nær knyttet til den innenlandske etterspørsel med vekt på investeringer. Bygge- og anleggsvirksomheten bør f.eks. holdes oppe. Regjeringen har ved flere anledninger fremmet tiltak for å stimulere igangsettingen av nye boliger, bl.a. etter samråd med Bankforeningen.

Regjeringen har også iverksatt en rekke tiltak for aktivt å motarbeide ledigheten i de yngre aldersgrupper (15-24 år) med arbeidsmarkedstiltak, lærlingeplasser, økt antall elevplasser m.v.

Hvis vi klarer å få prisstigningen lavere enn 9 pst. i 1983 vil det nåværende opplegget for finans- og kredittpolitikken klart bidra til større reell etterspørsel enn tidligere forutsatt.

Her er det imidlertid en velselvirkning. Selv med relativt lav aktivitet kan en ekspansiv finans- og kredittpolitikk bidra til høyere prisstigning. En etterspørselspolitikk som gir for sterk pengemengdevekst er ikke forenlig med målet om å få til en kostnadsvekt ned mot 7 pst. Etterspørselspolitikken må derfor ses i lys av inntektsoppgjøret, og for øvrig i størst mulig grad legges opp slik at en unngår press mot lønnsavtaler og økt lønnsglidning. Dette er forhold som vi nå vurderer nærmere i forbindelse med arbeidet med Revidert nasjonalbudsjett.

Utfordringen ved gjennomføringen av den økonomiske politikken i 1983 er å få dempet pris- og kostnadsveksten tilstrekkelig til at konkurranseevnen bedres samtidig som den innenlandske etterspørsel holdes oppe uten at finans- og kredittpolitikken blir for ekspansiv. Vi må unngå en likviditetsvekst som bidrar til at priser og kostnader i Norge igjen begynner å øke, enten mot slutten av året eller i 1984.

I denne forbindelse må jeg få gi uttrykk for bekymring over den trang til utgiftsøkning som stadig gjør seg gjeldende i Stortinget. En eiendommelig holdning illustreres ved at opposisjonens leder nylig tok forarget avstand fra tanken om at Stortingets flertall påtar seg ansvar for de vedtak det fatter mot Regjeringens råd. Opposisjonens mening er tydeligvis at ansvaret for Stortingets vedtak påhviler Regjeringen, selv om Regjeringen advarer, dersom Regjeringen ikke går av. Dette fremstilles endog som et elementært parlamentarisk prinsipp, som jeg imidlertid må innrømme at jeg likevel ikke helt kan forstå. En slik flukt fra partienes medansvar, og stadig motarbeidelse av måtehold, er kort sagt inflasjonsdrivende. Og større offentlige utgifter betyr selvfølgelig mindre rom for økning i utlånene og mindre muligheter for lavere rente.

Opplegget og gjennomføringen av politikken i år må ses i sammenheng med en mer langsiktig strategi for å sikre sysselsettingen og å dempe inflasjonen. Regjeringens strategi på dette området, slik den er formulert bl.a. i

vårt reviderte langtidsprogram fra i fjor, er ikke endret.

Jeg oppfatter det slik at OECD i sin siste rapport om Norge gir støtte til viktige punkter i Regjeringens langsiktige økonomiske politikk for å gjenreise vekstkraften i norsk økonomi.

Et hovedpunkt i rapporten er at med en forventet stagnasjon i fremtidige oljeinntekter, og med utsikter til bare moderat vekst i internasjonal økonomi, vil opprettholdelse av tilfredsstillende sysselsettingsforhold og høy levestandard i tiden fremover sterkt avhenge av at de mer konkurranseutsatte sektorer i vår økonomi styrkes.

Videre understreker OECD at hvis vi ikke klarer å håndtere de strukturproblemer vi står overfor, kan det føre til alvorlige vanskeligheter senere. Det vil derfor være nødvendig å bedre arbeidsmarkedets funksjonsmåte og å få til en overføring av ressurser til de mer produktive deler av vår økonomi. Ytterligere skritt i retning av reduserte marginalsatter anbefales for å stimulere til økt innsats og for å dempe veksten i nominelle inntekter.

Vi har aldri lagt skjul på at det vil ta tid å rette opp de problemer norsk økonomi er kommet opp i, bl.a. fordi de har utviklet seg over en lengre periode, og fordi de sterkt økende oljeinntektene i 1970-årene bidro til å dekke over hvor vanskelig situasjonen egentlig var. På

mange måter står vi i tiden fremover overfor de samme alvorlige økonomiske problemer som andre industriland.

Vi er ikke flere i dette land enn at det burde være mulig å få til et reelt samarbeid på tvers av parti- og organisasjonsgrenser for å sikre arbeidsplassene. Arbeiderpartiets langtidsprogram inneholder meget som kunne danne en del av grunnlaget for et slikt samarbeid. Men opposisjonen har tross dette hittil falt tilbake til kortsiktig overbudspolitik, som uvegerlig ville påføre produksjonen større byrder i det lange løp. Vi vil likevel ikke gi opp håpet om et bredere samarbeid om å forbedre konkurranseevnen og stimulere til omstillinger, lønnsomme investeringer og høyere produktivitet.

I den grad vi makter dette, vil vi stå rustet til ny vekst når økonomien om noen tid kommer ut av dagens strukturkrise. Det er derfor Regjeringen nå satser på høyere teknisk og økonomisk utdanning, på forskning og utvikling i bedriftene, og på produktive lettelser i bedrifts- og personbeskatning. Og det er derfor vi må vise varsomhet med subsidiene til bedrifter og bransjer som ikke har fremtiden for seg.

IV Nærmere om kreditt- og bankpolitiske spørsmål

De forhold jeg hittil har omtalt, danner bakgrunnen for de kredittpolitiske opplegg. Kredittpolitikken skal bidra til at regjeringens realøkonomiske mål nås og at pris- og kostnadsveksten dempes. Kredittopplegget må derfor ses i nær sammenheng med finanspolitikken og det økonomiske opplegget for øvrig.

I stortingsmeldingen om Langtidsprogrammet understreket Regjeringen, som en prinsipiell retningslinje, at man - ikke minst gjennom finanspolitikken - bør skape rom for en noe lettere kredittpolitikk, bl.a for å bidra til å stimulere private investeringer i næringslivet.

Gjennomføringen av en slik generell retningslinje må selvsagt tilpasses den økonomiske situasjon til en hver tid. Og den økonomiske utvikling, ikke minst internasjonalt, har det siste året blitt vesentlig anderledes enn det som det var naturlig å legge til grunn for et år siden. Likevel mener vi at kredittopplegget for i år i rimelig grad er tilpasset de generelle mål. Vi har blant annet lagt vekt på at kredittpolitikken er et mer fleksibelt virkemiddel i etterspørselsreguleringen enn generelle endringer i finanspolitikken. På den annen side må vi erkjenne at utviklingen på arbeidsmarkedet og politiske forhold setter grenser for hvor langt en kan gå i denne retning på kort sikt.

Vi er også opptatt av er strukturen på kredittmarkedet. Det har i de siste årene skjedd en betydelig bedring i balansen mellom de ulike grupper av kredittinstitusjoner. Det bidrar til en mer rasjonell fordeling av utlånene at forretnings- og sparebankenes andel er økt, mens statsbankenes er redusert. Det er for så vidt interessant at denne utviklingen tvang seg fram allerede i Arbeiderpartiets regjeringstid, og er fortsatt senere. Det er også funnet sted en betydelig øking av kreditttilførselen fra enkelte andre grupper av private kredittinstitusjoner, f.eks. kredittforetakene. Dette har sammenheng med liberaliseringen av obligasjonsmarkedet de siste årene.

Økingen i de private bankenes andel av det norske kredittmarked, har også i betydelig grad sammenheng med den omlegging som fant sted av boligfinansieringen fra og med 1980. Jeg tenker her blant annet på innføring av den såkalte PSV-ordningen. Innføringen av denne ordning innebar en viss overførsel fra statsbankfinansierte boligbygging til boligbygging finansiert over det private kredittmarked. Denne ordningen, som ble innført av den forrige regjering med bred tverrpolitisk tilslutning, ble delvis forlatt av Arbeiderpartiet da det gikk over til opposisjon og nye linjer. Den nye regjeringen ser imidlertid stadig positivt på denne ordningen. Vi har som kjent, i samarbeid med bl.a. Bankforeningen, gjennomført betydelige forbedringer og utvidelse av den fra og med 1983. Jeg håper Bankforeningen og bankene følger opp også med informasjon, slik at publikum får vite alt de trenger å vite om det boligfinansieringsopplegg som nå eksisterer.

La meg i denne forbindelse også nevne at de endrede takstregler for borettslag og aksjeleiligheter, og i noen grad også for boligbyggelagene, har gjort at presset for bedre statsbankfinansierte kredittordninger ved annenhåndsomsetning av slike boliger er blitt betydelig økt. Nå må man selvfølgelig unngå at lånemulighetene blir slik at prisene på leilighetene blir høyere enn nødvendig. Men jeg vil likevel understreke betydningen av at forretnings- og sparebankene vil yte langsiktige lån ved annenhåndsomsetning av slike boliger.] Det ville i denne sammenheng være ønskelig om bankene i større grad kunne operere med om lag samme rente- og avdragsvilkår for lån som nyttes til kjøp av aksjeleiligheter og leiligheter i borettslag som for selveierleiligheter. Jeg vil også peke på ønskeligheten av at lån til kjøp av nye og brukte boliger gjøres tilstrekkelig langsiktige og med en rimelig betalingsprofil. I flere av de tilfelle hvor renter og avdrag på bolig skaper sosiale problemer, foregår jo samtidig en betydelig verdiøkning på boligen. Man kan si at systemet presser frem en uforholdsmessig stor reell sparing i de første år etter kjøpet, samtidig som en litt annen tidsprofil burde være riktigere. Dette bør det kunne tas mer hensyn til, ved at betaling til banken forskyves noe utover i tid. Derved ville man også redusere behovet for bostøtte og sosiale utgifter som er betydelige overføringsordninger på Statsbudsjettet.

Jeg vil karakterisere det penge- og kredittpolitiske opplegget for 1983 som relativt ekspansivt.

- Det er lagt opp til en utlånsvekst fra forretnings- og sparebankene på om lag 11 pst.
- Utlånsveksten over obligasjonsmarkedet anslås til vel 15 pst.
- Statsbankenes innvilgningsrammer øker med om lag 12 pst. fra 1982 til 1983 mens selve utlånsveksten fra statsbankene er anslått til om lag 8 pst.
- Det er videre rimelig å regne med en sterk øking av utlånene fra livsforsikringsselskaper og finansieringsselskaper.

Utlån fra de kilder som jeg her har nevnt står for det aller meste av den samlede innenlandske kreditttilførsel. En slik betydelig utlånsøking betyr at gjelden hos bedrifter, husholdninger og kommunene til sammen øker tilsvarende. Den private og kommunale sektors gjeld til norske kredittinstitusjoner mv. vil etter dette opplegget øke med om lag 12-13 pst. i 1983.

I løpet av de siste måneder er virkemiddelbruken overfor bankene betydelig lettet. Således er §8-reguleringen av sparebankene opphevet og pengemarkedsrenten er redusert. Det er også i flere skritt foretatt moderate justeringer nedover av renten på nye statsobligasjoner. For det siste 5 års lån, som ble lagt ut i april, var renten 12,25 pst.

p.a. Dette er 1/4 prosentenheter lavere enn renten ved årsskiftet.

Men det er fremdeles større etterspørsel etter lån - til det gjeldende rentenivå - enn man kan dekke innenfor rammene. I løpet av de tre første måneder ble bankkrammene overskredet med om lag 3 mrd. kroner i forhold til hva Regjeringens kredittbudsjett skulle tilsi. Jeg er klar over at forretningsbankene stod for under en tredjedel av denne overskridelsen. Dette understreker imidlertid at en må være varsom med ytterligere generelle kredittpolitiske lettelsener nå. Vi har ennå ikke sett alle virkninger av de betydelige lettelsener som er foretatt i kredittpolitikken i den senere tid. Det samlede opplegg for finans- og kredittpolitikken kan nå lett bli for ekspansivt, og motvirke arbeidet for redusert pris- og kostnadsvekst og dermed bedret konkurransevne. Et hovedmål under arbeidet med Revidert nasjonalbudsjett 1983 og forberedelsene av budsjettopplegget for 1984, må være å legge opp en samlet finans- og kredittpolitikk som er slik at den samlede vekst i pengemengden blir tilpasset de mål vi har både for sysselsettingen og pris- og kostnadsutviklingen. Vi må kort sagt unngå at det blir en slik vekst i pengemengden at inflasjonen tar seg opp igjen. Stemningen i Stortinget er for tiden slik at dette ikke blir lett, men det er nødvendig for å sikre sysselsettingen på litt lengre sikt.

Rentepolitikken er blitt et sentralt politisk spørsmål den senere tid. Jeg vil i den sammenheng peke på at nivå- og utviklingstendensen har vært noe forskjellig for renten på

de ulike deler av det norske penge- og kredittmarked. Generelt er rentenivået noe høyere på de deler av markedet hvor renten er mer markedsbestemt. I den senere tid er imidlertid de mer markedsbestemte renter blitt noe redusert. Jeg tenker her særlig på pengemarkedsrenten og renten for nye lån på obligasjonsmarkedet. Det er imidlertid staten som har tatt initiativene til denne utvikling.

Pengemarkedsrenten er i prinsippet markedsbestemt, men kan som kjent påvirkes og styres i betydelig grad gjennom f.eks. likviditetsregulerende transaksjoner i valutamarkedet og ved vilkårene på Norges Banks markedspapirer. Det kan være grunn til å fremheve at pengemarkedsrentene i Norge faktisk er redusert betydelig i forhold til nivået i 1982. Man kan ikke se bort fra at den reduksjon i pengemarkedsrentene som har funnet sted i den senere tid kan ha vært en sterkt medvirkende årsak til at bankene nå har ekspandert sine utlån i betydelig grad. Dette er sammehenger, også i forbindelse med inflasjonsproblemene, som man ikke kommer bort fra dersom man vil vurdere rentespørsmålene økonomisk.

Finansministeren har tidligere varslet at Regjeringen vil komme tilbake med en grundig drøfting av kredittpolitikken og rentepolitikken i Det reviderte nasjonalbudsjett, som vil bli lagt frem nokså snart nå. Jeg kan derfor ikke si her i dag hva denne drøftingen vil munne ut i.

Men jeg kan nevne noen av grunnene til at Regjeringen hittil har motsatt seg en statsbestemt nedsettelse av utlånsrentene i privatbanker og sparebanker: Det har ikke vært forsvarlig

å øke utlånene sterkere. En rentenedsettelse med større lånelyst uten større utlån, ville bety tilvarende større kø av uoppfylte låneønsker, sannsynligvis til skade dels for gode prosjekter, og dels for folk uten gode forbindelser. Dessuten ville man måtte regne med mindre sparelyst, og at lavere renteutgifter ville gi som for økt forbruk hos mange låntagere. Tiden har derfor i hvert fall ikke vært inne ennå, dersom man legger avgjørende vekt på kampen mot inflasjonen og kampen for tryggere arbeidsplasser.

Bl.a. for å kunne konkurrere på obligasjonsmarkedet i større grad enn tidligere, har Finansdepartementet i den senere tid lagt ut et bredere spektrum av statsobligasjoner. Vi vil fortsatt operere med et differensiert tilbud av statspapirer i tiden fremover. Det kan også være aktuelt å legge ut mer kortsiktige papirer. Hvilke papirer som legges ut til enhver tid, vil imidlertid måtte vurderes ut fra de aktuelle markedsforhold.

Samtidig med at husholdningens finansielle sparing bør søkes opprettholdt, bør vi vurdere nærmere fordelingen av den finansielle sparingen på de forskjellige spareformer og plasseringsmåter. Regjeringen er bl.a. opptatt av at en større del av husholdningenes sparing bør kanaliseres til aksjemarkedet, og vil legge vekt på det i det videre reformarbeid.

Dette gir meg anledning til å komme noe nærmere inn på egenkapitalsituasjonen i norsk næringsliv. Alt for få bedrifter har en egenkapitalsituasjon og finansielle

ressurser som gjør dem i stand til å leve gjennom en lavkonjunktur, og finansiere omstillinger og nyskapning. Det er som om skattesystemet har lagt særlig vekt på å åndra de midler som kunne finansiere slik innsats. Det har også manglet stimulanser til å skaffe økt egenkapital utenfra.

Det er allerede gjennomført viktige forandringer for å rette opp denne vekst-ødeleggende situasjon. Regjeringen legger bl.a. stor vekt på å legge forholdene til rette slik at bedriftenes lønnsomhet ved den løpende drift kan sikre mer ressurser i næringslivet. Regjeringen legger imidlertid også betydelig vekt på å sikre tilgang av ny egenkapital fra kilder utenfor bedriftene selv. Det var den viktigste grunn til ordningen med aksjesparing med skattefradrag.

Regjeringen har videre gjennom de forslag til skatteendringer som Stortinget har vedtatt, gitt bidrag til å styrke selve kapitalfundamentet i bedriftene.

I Nasjonalbudsjettet 1983 ble det foretatt en nærmere gjennomgang av statlige garantiordninger. Bakgrunnen for gjennomgangen var den sterke veksten det har vært i slike ordninger, samt de betydelige tap som flere av garantiordningene har hatt eller trolig vil få. Det ble i den forbindelse pekt på at det er en viktig oppgave for det ordinære kredittmarked å ta risiko og å spre risiko. Hovedregelen må være at det ikke bør finne sted underprising av statlige garantier, men at premien må avspeile risikoen. Statens garantiansvar under de ulike garantiordninger utgjorde ved utgangen av 1982 om lag 75 mrd. kroner. Det

potensielle tap ved statlige garantier er i prinsippet lik det samlede garantiansvar. Enkelte garantiordninger har imidlertid i praksis hittil ikke innebåret noen risiko. Erfaring begrunner likevel den oppfatning at det ha vært vist adskillig lettsindighet ved utstedelse av statlige garantier før i tiden, og vi må nå betale dyrt for det.

Den garantiordning som Stortinget vedtok i mars i år for langtidsfinansiering av skip som leveres fra norske verft til innenlandske kjøpere, ble i sin helhet basert på de prinsipper som regjeringen la til grunn for statlige garantier i Nasjonalbudsjettet.

For å begrense statlige tap, er det viktig å sikre en best mulig bedriftsøkonomisk vurdering av de enkelte prosjekter. Det er derfor nødvendig at garantiordningene utformes slik at også det ordinære kredittapparat foretar en seriøs og grundig vurdering av prosjektene. Dette oppnår en ved å etablere en risikofordeling mellom staten og banker, forsikring o.l. for hvert enkelt lån. Det vil si at den som yter kreditten og staten dekker de tap som måtte oppstå med en på forhånd avtalt andel hver.

Jeg er glad for den støtte som Bankforeningen har gitt under arbeidet med å endre retningslinjene for statlige garantier. Jeg tror de nye retningslinjer vil kunne hindre samfunnsøkonomisk betydelige feilinvesteringer.

Til slutt vil jeg si noen ord om bankstrukturen. For å få en rask avklaring på enkelte problemer som i de senere år

har vært reist vedrørende bankstrukturen, oppnevnte finansministeren i fjor en hurtigarbeidende arbeidsgruppe med representanter fra de mest berørte organisasjoner og institusjoner. Arbeidsgruppens utredning omhandler i det vesentlige tre forhold: fusjoner mellom banker, opprettelse av filialer og etablering av utenlandske banker i Norge. Utredningen har vært ute til høring. På grunnlag av utredningen og høringsuttalelsene vil regjeringen i et eget kapittel i Revidert nasjonalbudsjett foreslå visse endringer i de retningslinjer som til nå er lagt til grunn for bankstrukturpolitikken. Jeg kan derfor nå bare peke på enkelte sentrale prinsipper som Regjeringen vil legge til grunn.

Bankstrukturpolitikk bør bl.a. være med på å fremme konkurransen i bankvesenet for å opprettholde et høyt service-nivå med lavest mulig kostnader, og med alternative banktilbud også i distriktene. Bankenes drift krever betydelige samfunnsøkonomiske ressurser. Således er antall hel- og deltidsansatte i bank om lag 25 000 personer. Dette illustrerer betydningen av en effektiv og økonomisk utnyttelse av de ressurser som bankene disponerer. Regjeringen legger derfor stor vekt på å opprettholde og videreutvikle konkurransen mellom bankene.

En slik konkurranse kan sikres bl.a. gjennom utvikling av regionale enheter som konkurrerer med de store forretningsbanker, samtidig som det i distriktene også bør finnes flere alternative banktilbud, i konkurranse. Dette

taler for at de mindre banker, særlig innenfor sparebanksektoren, gjennom sammenslutninger finner frem til bankenheter av en slik størrelse at reell konkurranse kan sikres.

Den direkte innflytelse myndighetene har for å påvirke utviklingen i bankstrukturen ligger i den mulighet et konsesjonssystem gir til å nekte samtykke til fusjoner eller filialetableringer. Regjeringen er imidlertid innstilt på å utvikle et konsesjonssystem som blir benyttet på en måte som fremmer de samfunnsøkonomiske mål. Dette taler for at adgangen til å opprette bankkontorer og filialer må være liberal, men at man for øvrig bør motvirke ytterligere konsentrasjon om de tre største forretningsbankene innenlands.

For øvrig vil jeg tro at bankstrukturgruppens tilrådinger er vel kjente for denne forsamlingen. Høringsuttalelsene er naturligvis i noen grad varierende, men jeg har inntrykk av at de i det alt vesentlige støtter opp om de tilrådinger som arbeidsgruppen har gitt. Det er noe delte oppfatninger av hvor liberal adgangen til å opprette bankfilialer skal være og hvilken holdning myndighetene bør innta i fusjonsspørsmål. Det er imidlertid bred oppslutning om at utenlandske banker nå i noen grad må få adgang til å etablere seg i Norge. Det er således ingen høringsinstanser som er gått imot slik etablering, og det synes Regjeringen er bra.

Med dette har jeg også nærmet meg et viktig tema som dessverre har falt litt utenfor rammen av dette foredraget.

Etter å ha snakket mye om bankenes rolle i den økonomiske politikk, kredittpolitikken og likviditetsstyringen, vil jeg imidlertid gjerne avslutte med å understreke den avgjørende betydning det private bankvesenet har som næring, i arbeidet for å gjenskape vekstkraften i vår økonomi. Hvis vi skal lykkes på avgjørende områder som å skaffe kapital til nyetableringer og nyskapning, støtte og rådgivning i forbindelse med omstillinger, finansiering og bedre økonomistyring og ikke minst internasjonalisering og omstrukturering av norsk økonomi og næringsliv, trenger vi et offensivt, profesjonelt og uavhengig bankvesen.

Næringspolitikken og den økonomiske politikk for øvrig, må også ha dette for øye. Det er Regjeringen i høy grad oppmerksom på, og handler deretter.